

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ

на доцент д-р Мирена Атанасова Пацева- Момова

в областта на обявения конкурс за заемане на академична длъжност професор в професионално направление 2.1. Филология, (Български език – Приложна лингвистика) –за нуждите на ФСлФ, брой ДВ, бр. 67/09.08.2024 г.

В. Хабилизационен труд – монография

В. Мирена Пацева 2024, *Морфологични и прозодични аспекти при акцентуването на съществителни имена в българския език*, София: УИ „Св. Климент Охридски“, с. 440, ISBN 978-619-7433-99-9 (мека подвързия) ISBN 978-619-7785-00-5 (pdf).

Работата е насочена към механизма на българското акцентуване при съществителните имена. Обектът на изследването е сред предизвикателствата както за теоретичните езиковедски анализи, така и за практическото овладяване на българския език от чужденци. Целта на изследването е да се задълбочи разбирането на лексикалното акцентуване, като се проследят два негови основни аспекта: морфологичен и прозодичен. Първият е очевиден в случаите на устойчиви акцентни характеристики при редица морфема. Например суфиксът *-ач* винаги поема ударението (*пазàч*), а съединителната морфема при сложните думи – никога (*водопàд*). Акцентното поведение на други морфема (*-ба*, *-ей*) обаче не е еднотипно и варира в зависимост от редица параметри. Вариациите, както и фактът, че морфологичната организация на думите невинаги е „прозрачна“, поставят въпроса какви други фактори са значими. Сред тях е вторият аспект на акцентуването - прозодичния. Той се откроява под формата на тенденции, които се проявяват предимно при лексикални единици с неясна морфологична структура като акронимите например. Към двата набелязани аспекта, разбира се, могат да се прибавят и други параметри като историческите езикови наслоявания, структурата на лексикона, както и честотата на употреба на лексикалните единици.

Г4. Публикувана монография, която не е представена като основен хабилизационен труд

Г4. Мирена Пацева, *Антропологичен поглед към езика*, София: Парадигма, 204 с. ISBN:954-9536-93-9, COBISS.BG-ID – 41898248.

Книгата актуализира въпроси за езиковото начало, за биологичните основи на езика, за причините и посоките на промените, за езиковото разнообразие и за отношенията между езиковите процеси, културата и психиката. Те имат отношение както към теорията, така и към институционалните приложения на лингвистиката – функционирането на езика, преподаването, езиковата политика и други . Текстът е организиран на базата на противопоставяне на две гледни точки – на универсализма и на релативизма. Не можем да се откажем от търсенето на езикови универсалии, което според редица автори е първостепенна задача на науката за езика. Едва ли ще ни напусне

уещането за относителност на нашето разбиране за нещата, залегнало в конкретния ни културен и езиков модел. Постиженията в двете посоки „разпъват“ хоризонта и дават неочаквани ракурси към разбирането и приложенията на езика в обществото и културата.

Г6. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

Г61. Мирена Пацева, Елена Руневска. 2024 Прозодични аспекти на произношението на украински студенти, изучаващи български език като чужд, *Български език и литература*, ISSN 0323-9519(print), ISSN 1314-8516(online), стр. 198-212, Индексирано в Web of Science, Impact factor 0.1 (2023), Rank by JCI Q4 (2023).

Работата представлява опит да направим крачка в посока на изграждането на връзка между научните разработки в сферата на инструменталната фонетика и преподаването на български език като чужд. Технологичните изследвания насочват към проблемни области на произношението на българския език и при носители близкородствени езици като украински. Като обект на внимание и корективна работа набелязахме някои сегментни отклонения при артикулацията на *e, ъ, o, ч, т*, леко забавен темп на речта и на артикулацията, нарушения на плавността, позиционни акцентни отклонения и такива в акцентната реализация (неотчетлива разлика в акустичните ключове на ударени и неударени единици), както и непоследователна редукция на неударените срички при някои говорители. Смятаме, че звуковите и визуалните демонстрации чрез съвременни програми за анализ на речта имат място в преподаването на произношение в ЧЕО. Нужен е „превод“ на специализирания език на лингвистиката и илюстративни материали, които да служат не само за онагледяване, но и като материал за собствена продукция в съпоставка с тази на носителите на езика.

Г62. Мирена Пацева 2022 Акцентни вариации в български съществителни с нулев суфикс, *Балканско езикознание/Linguistique Balkanique LXI (2022), 2, Посветен на 80-годишнината на Института за български език, Българска академия на науките*, ISSN 0324-1653, 196- 213, SCOPUS, Impact Rank 2022: SJR 0.101, Q 4,

Статията се фокусира върху акцентните вариации на префиксите с цел очертаване на факторите, към които са чувствителни те – прозодични, структурни и психолингвистични. Основната цел на изследването е да се анализират акцентните вариации в българските префигирани съществителни с нулев суфикс в рамките на теорията за *приоритета на главното ударение* (Primary accent first). Следвайки Revithiadou (1999), приемаме, че в лексикалните акцентни системи морфемите са акцентно определени като маркирани и немаркирани, което не се проследява ясно сред префиксите и особено сред съществителните с нулев суфикс. Анализираният корпус представлява набор от 232 съществителни, образувани от глаголни корени, извлечени от ОПРБЕ (2012). Единиците в него имат различно ударение – върху представката или

върху корена. Анализът се основава на предложението на Саха & Zikova (2016) относно функцията на вербалните префикси, които правят глаголите *телични* (добавящи резултатно състояние) и *перфективни* (изобразяващи събитието като цяло с начална и крайна точка). Авторите разлагат структурата, за да идентифицират специфичните части на глаголните фази, повлияни от префикса. Това им позволява да дефинират специфичните смислови компоненти на префикса. Този подход има за цел да отчете разликата между неударените вербални префикси и техните ударени аломорфи при съществителните с нулев суфикс. Последните означават резултати или прости събития. Разликата е тествана върху данни от български с помощта на експерти и интернет примери за съвместимостта с инхоативни и други глаголи, обозначаващи фази на процеси. Резултатът е, че съществителните с ударени префикси по-често обозначават процеси заедно с резултати от действия и са съвместими с инхоативни глаголи. Това означава, че при тези единици липсва семантичният компонент перфективност, който има висока позиция във функционалната проекция. Обсъждат се и други фактори, като антиомофонният ефект и относителната честота. Изводът е, че домашните вербални префикси са акцентно немаркирани, добавени извън акцентната област, но могат да получат ударение под влияние на морфологични, структурни, метрични и психолингвистични фактори.

Г63. Мирена Пацева, Станка Панова, Елена Руневска. 2019 Предизвикателството на литературния текст в обучението по български език за чужденци, *Български език и литература*, 2019, брой 3, стр. 246-256, ISSN 0323–9519, WoS, Impact factor 0.1 (2023), Rank by JCI Q4 (2023).

Работата цели да обърне внимание върху ролята на литературата в чуждоезиковото преподаване, да набележи трудностите пред използването на български литературни текстове при обучението на чужденци и факторите, които оптимизират работата с литературни текстове. Теоретичната цел е свързана с практическата задача да се създаде кратка учебна антология, озаглавена „Страници от българската литература“. Тя се проектира като онлайн издание, достъпно на различни носители, което да представлява ресурс както за работа на семинарни занятия, така и за самостоятелно четене. Електронното издание позволява да се използват освен визуални илюстрации, и възможностите на виртуалната комуникация и да се обогати информацията с пояснения и контекстуализация с помощта на линкове към художествени изпълнения на произведения, филми и др.

Г64. Mirena Patseva, Momov Mitko, 2016 Longitudinal study of social and political attitude in Bulgaria (psycholinguistic study), *Analele Universitatii din Craiova, Seria: Filosofie* , N 37 (1/2016) p. 15-26, ISSN 1841-8325, (Editor-in-Chief: Adriana Neacșu, University of Craiova), SCOPUS, SJR 0.1, Q 4.

The paper presents part of the data of a longitudinal psycholinguistic study of the dynamics of the lexical meaning of words representing social terms. It is illustrated by the analysis of the concepts *motherland* and *foreigner*. It traces some aspects of the identity

modification since 1989 - the beginning of democratic changes in Bulgaria. Our data show moderate consolidation and reduced emotional strength of reactions on subconscious level of associations.

Г64. Мирена Пацева, Момов Митко, 2016 Дългосрочно изследване на социалните и политически нагласи в България (психолингвистично изследване), *Analele Universitatii din Craiova, Seria: Filosofie*, N 37 (1/2016) p. 15-26, ISSN 1841-8325, (главен редактор: Адриана Неашу, Университет Крайова), SCOPUS, SJR. 0.1, Q 4.

Статията представя част от данните от дългосрочно психолингвистично изследване на динамиката на лексикалното значение на думи, които представляват социални термини. Тя се илюстрира с анализ на понятията *родина* и *чужденец*. Проследяват се някои аспекти на промяната на идентичността след 1989 г. – началото на демократичните промени в България. Нашите данни показват умерена консолидация и намалена емоционална сила на реакциите на подсъзнателното ниво на асоциациите.

Г65. Мирена Пацева, Лекторатът по български език и култура в университета „Македония“ в Солун, *Български език и литература, Аз Буки*, кн. 3, година LVI, 2014, 2, стр. 308-312, ISSN (print):0323-9519, ISSN - 0323-9519, COBISS.BG-ID – 1120425188, Web of Science

Историята на лектората в университета „Македония“ в Солун е съвсем кратка – той стартира от втория семестър на академичната 2012/2013. Това е първият лекторат, създаден на базата на междудържавна спогодба. Бих искала да представя България освен като красива страна с вълнуваща литература и история и като икономически благоприятна възможност за реализация в съответствие с ориентацията на университета към икономиката. Хубаво е да търсим възможности за жив контакт, като използваме възможностите на европейските програми за обмен, за да имат студентите не само знания, но и лични преживявания от срещите си с България и българите. Във всяко ново обкръжение хората реализират различен аспект от потенциала си. Лекторатът по български език и култура дава възможност за такова освежаване. И както всяка нова задача, той е и предизвикателство, и изпитание. Трябва да погледнеш на себе си, на страната си и на материята, която преподаваш, по нов начин, съзвучен с погледа на хората от приемащата страна.

Г7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни толове

Г71. Мирена Пацева. 2019. Има ли стереотип в овладяването на българската прозодия от чужденци?, *Стереотипът в славянските езици, литератури и култури Сборник с доклади от Четирнадесетите международни славистични четения*,

София, 26–28 април 2018 г., 2019, с. 682-692, ISBN - 978-954-07-4883-2, COBISS. BG-ID – 39928072

Настоящото изследване има за цел да потърси стереотипни тенденции в усвояването на българското ударение от чуждестранни студенти и да проучи ролята на следните фактори: трансфер от родния език, универсални стереотипи и статистическо разпределение на акцентуацията в целевия език. Сравняват се отклонения в речевата продукция на две групи студенти– гръцки и китайски. Трансфер от родния език се наблюдава в данните на гръцките студенти главно по отношение на *трисричния акцентен прозорец*. Китайското акцентно предпочитание на началната сричка може да се тълкува като универсална тенденция.

Г72. Мирена Пацева. 2024 Подходи към усвояване на речевата прозодия на българския език като чужд. В *Първа национална научна конференция с международно участие "Език и наука" посветена на 26 септември - Европейски ден на езиците, Сборник доклади 24 - 25 септември 2022 г., Медицински университет – Пловдив, (ред.) Сема Джевджет Куцарова, 45-53, ISBN - 978-619-237-129-6, COBISS.BG-ID 64738824.*

Записи на реч на чуждестранни студенти, изучаващи български език, се съпоставят с прочити на българи. Проследяват се различни прозодични аспекти на речта като словното ударение и темпа. Анализът на материала се извършва с помощта на програмата за звукова обработка Praat. Интерпретацията отчита както фонологичния, така и фонетичния подход. В рамките на първия се развива *Моделът на акцентния параметър*, който приема, че ударението се репрезентира фонологично, ако през първите две години детето е в среда на лексикално контрастивен език, какъвто е българският. В противен случай се развива различна степен на „акцентна глухота“. Фонетичният подход се фокусира върху акустичните ключове, които отличават акцентуваните срички като основна честота, времетраене, интензивност и качество на гласната. Илюстрира се нееднаквата им значимост в различните езици, което е в основата на перцептивни и произносителни различия.

Г73. Мирена Пацева, Елена Руневска, 2019 Параметри на лексикалната прогресия в обучението по български език като чужд, *Българистични четения, Международна научна конференция– Сегед, Унгария 13–14 юни 2019, 173 -185, ISBN 978-963-315-424-3.*

През последните години в изследванията по приложна лингвистика за преподаването на лексика в чуждоезиковото обучение се говори като за negliжирана област, която се нуждае от специално внимание (Nation 2009). Това важи и за съвременната практика на обучението по български език като чужд език. Нашата цел тук е да анализираме избора на лексикални единици в техните основни параметри – обем и

обхват. Проследяваме два варианта на лексикален подбор – по теми и области и представянето на честотната лексика в избран учебник по български като чужд език

Г74. Мирена Пацева, Темп на речта и темп на артикулацията на българската реч на носители на китайски мандарин, изучаващи български език като чужд, Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2024 година), Коева, Светла, Христина Дейкова, Максим Стаменов (ред.), София: БАН, 2024, ISSN (print):2683-118X, ISSN (online):2683-1198.

Съпоставят се прозодични аспекти на четена реч на носители на български език и на китайски мандарин (КМ), които изучават български като чужд. Целта е да се анализират темпорални измерения на речта им, като се потърсят причините за различията и се набележат проблемни области като насоки за преподавателската работа. С методите на инструменталната фонетика чрез програма за анализ на реч се измерва общото времетраене (t) на прочита на текст и се изчисляват стойностите на темпа на речта (с паузи) и на артикулацията (без паузи), както и на процентното представяне на паузите. Резултатите показват, че и двата типа темп са по-бавни при носителите на КМ. Сред причините за това е високият процент на времетраенето на паузите и хезитациите, удълженото време за артикулация, „отварянето“ на срички чрез вокална епентеза, както и липса на редуция на неударените срички. Намалена е диференциацията между ударените и неударените срички, което допринася за чуждия акцент в речта на носителите на КМ.

Г75. Мирена Пацева, Елена Руневска, 2022 Разказът в дейностно ориентираното обучение по български език като чужд. От слово към действие: разкази и репрезентации. Сборник с доклади от Международната научна конференция на Факултета по славянски филологии 2 – 4 май 2019. Т.1. Езиковедски четения, 2022, 147-158, ISBN:978-619-7433-32-6, COBISS.BG-ID – 55002120.

Дейностно ориентираният подход, развиван в рамките на комуникативния метод в ЧЕО, е методологическа основа на *Общата европейска езикова рамка* (2006). Преподаването, *основано на задачи*, е активно разработвана форма на работа през последните години. Сред критериите за дефинирането на задача в него са: фокус върху значението, ангажиране на интереса, цел и изпълнение с конкретен резултат, както и ориентиране към отношенията в реалния свят (Willis, Willis 2007). Този подход е средство да се преодолее проблемът на трансфера на експлицитното знание към говорене в реална среда (Ellis 2008). В настоящата работа анализираме предизвикателствата и рисковете при изпълнение на задача за съставяне на разказ по карикатури, като съпоставяме работата на няколко групи студенти.

Г76. Мирена Пацева, 2013 Преподаване на някои акцентни особености на българския език, в Панайот Карагъзов, Юлияна Стоянова (съст.) *Минало, настояще и перспективи на чуждестранната българистика, Сборник с доклади от Международната кръгла маса, посветена на петдесетата годишнина на Летния семинар по българистика, Лозен 19-20 юли 2012, УИ „Св. Климент Охридски“, 2013, стр. 204-218, ISBN - 978-954-07-3641-9, COBISS.BG-ID – 1262429412.*

Представят се два типа изследвания, насочени към овладяването на акцентна информация: анализ на акцентни грешки и проследяване на акцентни стратегии при непознатата лексика. Участниците бяха чуждестранни студенти в Софийския университет – от Гърция и Кипър (общо 26 лица – 11 момчета и 15 момичета). Целта беше да се проследи динамиката в овладяването на акцентните модели на българската лексика. При анализа на грешките и акцентните стратегии на студентите се оформиха следните резултати: Ударението най-често погрешно се измества напред като се търси коренът. Разпознава се окситонният модел при имена от мъжки род в съответствие с ударената тежка сричка. За фонеманосител на ударението често се избират отворени гласни – /a/, /e/, /o/, по рядко – /и/, като /y/ и /ъ/ се избягват.

Г77. Мирена Пацева, 2015, Менталното звучене на речта или теорията *спхота*. – Съпоставително езикознание, кн.4, 2015, стр.:26-36, ISSN - 0204-8701, COBISS.BG-ID – 1119680484.

Спхота (*sphota*) е специфично понятие от индийската лингвистична и философска традиция, което няма аналог в западната лингвистика. *Спхота* е думата в ума или менталният звук, който "осветява" означеното. Концепцията е представена систематично от древния индийски философ и граматик Бхартрихари в неговия трактат *За изреченията и думите*. Сред основните характеристики на концепта са цялостност, липса на вътрешна членимост и времева последователност. *Спхота* предава собствената си форма заедно със смисъла. Освен това формата има водеща позиция. От гледна точка на съвременната психолингвистика, идеите на Бхартрихари са в съзвучие с конекционистките модели на речевата продукция и по-слабо със серийните такива. Проследяват се аналозите и преводите на понятието в европейското езикознание като понятието *психически еквивалент на речевия звук* на Ян Бодуен де Куртене и това на *звуковия образ* на Фердинанд дьо Сосюр. В българската езиковедска традиция техен еквивалент е *слуховата представа*, наричана *акузма* от Стефан Младенов.

Г78. Мирена Пацева, Някои измествания на ударенията в гръцките заемки в българския език, *Studies in Greek Linguistics 37 (2017), Aristotle University Of Thessaloniki Institute Of Modern Greek Studies (Manolis Triandaphyllidis Foundation)*, стр. 615-626, ISSN 1106-9325, ISBN 978-960-231-181-3 (електронна книга).

Статията представя някои измествания на ударенията в гръцките заемки в българския език. Целта на изследването е да проследи продуктивността на

констрейнтите, отразени в акцентната адаптация на заемките. Основният релевантен фактор и в двата случая е честотата на акцентния модел в родния език, отразен в адаптацията на заемката. Статията е организирана по следния начин: след уводните бележки за акцентната адаптация на заемките се насочваме към гръцките заемки в българския език, представяме някои тенденции в изместването на ударенията по данни на съществителни имена от мъжки и женски род. Демонстрират се различни тенденции в двата морфологични класа. Анализът на резултатите е формулиран в рамките на *теорията на оптималността* (ОТ) (Prince & Smolensky 1993/2004) и на *теорията на Приоритета на главата* - Headmost (Revithiadou 1999). Тази рамка позволява унифицирано отчитане както на лексикалните и морфологични, така и на фонологичните компоненти на ударението.

Г79. Мирена Пацева, 2006 Dhatu-patha (глаголни корени на санскрит) и някои български паралели, Сборник доклади от Национален семинар по перспективи в езикознанието 8-9.11. 2006 Назир Ахмад Дхар (главен редактор), Университет на Кашмир, Индия, SGR 190006 J&K, NSPL 2006.

Статията илюстрира близките паралели между санскрит, български и други славянски езици на нивото на ядрото на езика – глаголните корени. Реалността в индийската философска традиция се мисли като постоянно ставане с динамична същност, представено от *кала* – Времето. Не е изненадващо, че в индийската граматика глаголът заема водеща позиция. Едно от най-важните открития в историята на древната санскритска граматика е абстрахирането на глаголните корени – dhatu. Най-старата работа върху него, която е достигнала до нас, е dhatu-patha (рецитал на корени) на Panini в приложение към неговата граматика *Astadhyai* (5-ти пр.н.е.). Тяхното откритие за европейската наука бележи началната точка на сравнителното езикознание.

Г710. Пацева М., Момов М. 2018, Два подхода к пониманию речи: кханда и акханда и их современные параллели, Буддизм и традиционные религии народов России, Внутренней и Восточной Азии, отв. ред. Л.Е. Янгутов, Улан-Удэ: БНЦ СО РАН, 2018, стр.:92-101, ISBN 978-5-7925-0505-6, doi:DOI: 10.30792/978-5-7925-0505-6-2018-9-11, РИНЦ, eLIBRARY ID: 36725638.

Древнеиндийский философ языка Бхартрихари противопоставляет два основных подхода к пониманию речи: *кханда* и *акханда*. Первый связан со школой *миманса* и отстаивает тезис о том, что смысл высказывания конструируется из отдельных значений слов. Подход *акханда* проблематизирует реальность значения отдельного слова и считает первичным смысл целого предложения. Оба подхода можно проследить в современной когнитивной науке и психолингвистике – сформулированные как параллельно протекающие процессы снизу – вверх и сверху – вниз в интерактивной коннекционистской модели Макклелланда и Элмана (1986, 2015). Первый происходит от сенсорной информации. Он начинается как аудитивный процесс и переходит на более высокие уровни языковых единиц. Однако проблемы сегментации и инвариантности,

представенные в коартикуляции, исключают возможность ограничить анализ только рамками этого процесса (Lieberman 1996, Pinker 2011). Распознавание языковых единиц есть категориально направленный процесс, при котором комплексные когнитивные категории активируются из долговременной памяти и взаимодействуют с поступающими сенсорными сигналами. Этот аспект речевого восприятия интерпретируется как направленный сверху – вниз и может быть прослежен на уровне комплексных языковых единиц.

Г710. Пацева М., Момов М. 2018, Два подхода за разбиране на речта: *кханда* и *акханда* и техните съвременни паралели, *Будизъм и традиционни религии на народите на Русия, вътрешна и Източна Азия*, (ред.) Л.Е. Янгутов, Улан-Уде: BSC SB RAS, 2018, стр.: 92-101, ISBN 978-5-7925-0505-6, doi:DOI: 10.30792/978-5-7925-0505-6-2018 - 9-11, eLIBRARY ID: 36725638.

Древноиндийският философ на езика Бхартрихари противопоставя два основни подхода за разбирането на речта: *кханда* и *акханда*. Първият се свързва с школата *Мимамса* и защитава тезата, че значението на едно изказване се изгражда от отделните значения на думите. Подходът *akhanda* проблематизира реалността на значението на отделна дума и приема значението на цялото изречение за първично. И двата подхода могат да бъдат проследени до съвременната когнитивна наука и психолингвистика - формулирани като паралелни процеси *отдолу нагоре* и *отгоре надолу* в *интерактивния конекционистки модел* на Макклеланд и Елман (1986, 2015). Първият подход изхожда от сензорната информация. Започва като слухов процес и преминава към по-високи нива на езикови единици. Обаче проблемите на сегментацията и инвариантността, представени в коартикуляцията, изключват възможността за ограничаване на анализа само до рамката на този процес (Lieberman 1996, Pinker 2011). Разпознаването на езикови единици е процес, насочен към категории, при който се активират комплексни когнитивни категории от дългосрочната памет и взаимодействат с постъпващите сензорни сигнали. Този аспект на възприятието на речта се интерпретира като насочен *отгоре надолу* и може да бъде проследен на нивото на сложните езикови единици.

Г711. Мирена Пацева, 2014 За паметта и природата на думата в древноиндийския философско-лингвистичен трактат на Бхартрихари, *Езици на паметта в литературния текст*, (ред.) Амелия Личева, Велико Търново: Фабер, 2014, стр.532-541, ISBN 978-619-00-0111-9, COBISS.BG-ID – 1269567204.

Текстът представлява фрагмент от философията на езика на древноиндийския граматик Бхартрихари (V век) за паметта и същността на словото. Паметта се разглежда като когнитивна категория в контекста на специфичното разбиране на човешкия език. Бхартрихари обсъжда феномен, наречен от него *следи от реч*. Те съществуват в съзнанието на всеки като потенциал или *семена*, които дават основите на човешкото познание. Поставят се въпроси за предшестващото (вродено) знание и очертаването на формата му. Думите задават границите на човешкия свят и му придават определени

форми, т. е. го конструират. Човешкият свят, това, което ние възприемаме от реалността (*Брахман*), има за своя същностна природа - *речта* и е оформен от единиците на познанието – думите.

Г712. Мирена Пацева, 2005, Език и емоции: експериментално изследване, в *Как с думи се правят светове*, София: УИ “Св. Климент Охридски”, стр. 417 – 428, ISBN - 954-07-2036-2, COBISS.BG-ID – 1044079844.

Лексикалното изразяване на емоции описва *семантично поле* – единство на противопоставящи се елементи, които се определят в рамките на цялото. То е изградено на базата на вътрешна опозиция между тях и по оста център – периферия. Тази постановка се очертава в изследване на продуктивно изследване на български младежи (23 момчета и 23 момичета). Резултатите се обогатяват от допълнителни асоциации с цветове като относително по-устойчива семантична област. Реакциите на жените са по-стереотипни. Те устойчиво свързват позитивните емоции с топли цветове, докато за мъжете радостта често се асоциира със зелен цвят, любовта – със син, а страхът – с червен.

Г713. Мирена Пацева, 2023 Конструктивистки подход към акцентуването на някои домашни префикси, в *Традиция и новаторство, Сборник с доклади от юбилейната научна конференция на департамент „Чужди езици и култури“ по повод 30-годишнината от създаването на НБУ и на филологическите програми към департамента, 4–5 юни 2022 г.* Съст.: С. Димитрова-Гюзелева, В. Сиракова, София: НБУ, 2023, pages:45-62, ISSN (online): 978-619-233-256-3, ISBN: 978-619-233-255-6 (печатно издание), COBISS.BG-ID – 61031432.

Акцентуването при префиксацията се разглежда в рамките на *конструктивистката* теория (Воиј 2010, 2018). Езиковите единици се определят като конструкти от значение и форма, като последната се характеризира както с фонологически, така и с морфосинтактични параметри. Между тях има взаимодействие, в което участват прозодичните и акцентните характеристики на морфемите. Следваме Ревитиаду и други автори, които твърдят, че морфемите имат вътрешноприсъщи акцентни спецификации, които се реализират при съответни условия (Reviuhiadou 1999). Вариациите при акцентуването на префиксите е предизвикателство за теорията и поставя въпроси както за релевантните фактори при акцентуването, така и за статута на префиксите в рамките на производните думи. Анализът показва, че прозодичната реализация на префиксите варира в зависимост от морфологични, семантични, метрични и прагматични параметри. Сред тях е класът на мотивиращата основа. Единичните префикси при глаголите обикновено са неакцентувани (*премѝна*), а тези при съществителните, прилагателните и наречията могат да поемат ударение в ограничени случаи (*прѝнапрежѝние, прѝдовѝлен, прѝмѝнѝго*). Те се реализират с определени значения и функционират като обособени прозодични единици в сложна конструкция. Резултатите се интерпретират в рамките на теорията на *интерференцията* между прозодия и морфология.

Г.9. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

Г91. Акцентни модели на някои съществителни от мъжки и женски род, 2013, Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ Факултет по славянски филологии, Том 98, стр. 83-107, ISBN 1314-9989, COBISS.BG-ID – 58320648.

Българското словно ударение е сериозна трудност за чуждестранните студенти. В настоящата работа се разглеждат основните акцентни модели на някои съществителни от мъжки и женски род. При повечето от тях словното ударение е на една от двете последни срички и по-рядко на антепенултимната. Резултатите на изследването ни показват, че принципът за съответствие на ударението и тежестта на сричката е изпълнен в повечето случаи – в 68% сред съществителните от мъжки род и в 53% – при женски род. Съответствието е по-отчетливо за мъжки род, защото повечето думи от мъжки род завършват на съгласен звук и са с окситонно ударение. Принципът е изпълнен в по-голяма степен сред дву- и трисричните думи, отколкото сред многосричните. Можем да приемем, че принципът за съответствие на ударението и структурата на сричката е валиден за българския език, но не можем да го поставим на първо място в йерархията на изискванията или констрейните в терминологията на теорията на оптималността. Сред доминиращите модели на най-често употребяваните думи – двусричните, се наблюдава интересна тенденция: съществителните от мъжки род имат ямбичен ритъм, а тези от женски род – хореичен. Първият модел се нарича *възходящ* или *мъжки*, а вторият е *низходящ* или *женски*. Тази тенденция може да се интерпретира в рамките на закона на Хейс, известен като *закон за ямба и хорея*, и в рамките на когнитивната теория на *груповата хармония* на Смоленски и Принс.

Г92. Мирена Пацева, 2017, Българското словно ударение в светлината на взаимодействието между прозодия и морфология, Rutgers Optimality Archive, ROA 1304.

В студията се отстоява тезата за доминиращия ефект на акцентното маркиране на морфемите като основна характеристика на взаимодействието на морфологията и прозодията. Българската акцентна система не е ограничена по отношение на ориентацията си към границите на думата. Преобладаващата акцентна позиция при глаголите и при съществителните от женски род е на предпоследната сричка. Ударената сричка най-често е само една, така че и метричната стъпка може да бъде само една. Принципът за *съответствие на тежестта и ударението* се наблюдава предимно в кратките двусрични и трисрични думи и в по-малка степен сред многосричните. Той се спазва най-често при съществителните от мъжки род, завършващи на съгласен звук. Главното ударение се определя от специфичните акцентни характеристики на морфемите. Някои от тях са маркирани в акцентно отношение, а други не са. Основното лексикално ограничение, което разрешава конфликтите между акцентните им спецификации, е зависимостта от това коя морфема изпълнява функцията на „глава“.